

Socotra

Izgubljeni svet ali dežela blaženosti

Majda Kamenšek Gajšek

Fotografije: Robert Gajšek in Majda Kamenšek Gajšek

SOCOTRA

Izgubljeni svet ali dežela blaženosti

Avtor: Majda Kamenšek Gajšek
Fotografije: Robert Gajšek in Majda Kamenšek Gajšek
Oblikovanje e-izdaje: Robert Gajšek
Urednik: Mario Pušič
Založil: Fotospring d.o.o., Maribor
Za založbo: Mario Pušič
Leto izida: Prva izdelava, 2012
ISBN: 978-961-6858-12-0
Copyright © 2012 Fotospring d.o.o.

E-izdaja na voljo na:
<http://itunes.apple.com/si/book/isbn9789616858120>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

910.4(533)Socotra
908(533)

KAMENŠEK-Gajšek, Majda
Socotra [Elektronski vir] : izgubljeni svet ali
dežela blaženosti / Majda Kamenšek Gajšek ;
fotografije Robert Gajšek in Majda Kamenšek
Gajšek. - 1. izdelava. - El. knjiga. - Maribor :
Fotospring, 2012

Način dostopa (URL):
<http://itunes.apple.com/si/book/isbn9789616858120>

ISBN 978-961-6858-12-0
1. Gl. stv. nasl. 2. Gajšek, Robert
COBISS.SI-ID 69121793

Predstavitev	6
Sokotra.....	7
Splošni podatki	8
Kje leži Socotra.....	8
Geologija.....	9
Podnebje.....	10
Pot na Socotro	11
Pot na Socotro.....	11
Potovanje in vojaki	11
Skrivnostni otok	11
Otok Socotra in njegovo glavno mesto Hadibo	12
Hadibo	13
Po otoku.....	14
Nekoč kamele danes terenska vozila	14
Dišave in kadila	15
Flora Socotre.....	16
Geografija Socotre	17
Ljudje na Socotri.....	17
Jezik domačinov socotri.....	20
Šola in otroci	21
Šola in otroci	21
Zaprtoost otoka	23

Trgovine na Socotri.....	23
Bivanje na otoku.....	24
Naši tabori.....	24
Socotra ni suvenir.....	27
Koralni grebeni	32
Koralni grebeni Socotre.....	32
Nesreče na poti.....	40
Jama Hag	40
Zlomljena noga	43
Prometna nesreča.....	43
Drevesa Socotre.....	44
Drevo zmajeve krvi in kože	44
Dracena cinnabari in reliktna flora otoka.....	46
Krotonov gozd	48
Aloa socotrana	49
Drevo kumara ali Dendrosicyos socotrana	49
Puščavska vrtnica in slonja noga.....	51
Dorstenia gigas ali slonja noga.....	52
Adenium obesum - Puščavska vrtnica	53
Živalstvo Sokotre	54
Favna Socotre.....	54
Egiptovski jastreb Al Baladiya	57

Sana.....	59
Sana najstarejše mesto na svetu	59
Država dveh morij	59
Združeni Jemen.....	62
Gospodarstvo	62
Kmetijstvo.....	63
Iz Socotre nazaj v Sano	63
Sana pravljичno mesto iz 1001 noči	64
Arabija Feliks in strme stopnice	65
Fantovščina in zamujena poroka	65
Sabanko in Azmir	66
Dar al Hajar -grad na skali	67
Stara tržnica.....	68
Avtorica.....	71

Predstavitev

Potopis o Socotri je napisala Majda Kamenšek Gajšek, prof. bio. Vse fotografije na kopnem so delo Roberta Gajška in so avtorske, ravno tako vse podvodne fotografije, ki jih je naredila avtorica teksta, Majda Kamenšek Gajšek.

Avtor fotografij je Robert Gajšek.

Fotografija je del njegovega življenja že od otroštva. Deluje kot aktivni član Društva fotografov SVIT iz Celja. Fotografska zveza Slovenije mu je leta 2009 podelila naziv Fotograf F1. Svoja dela je predstavljal na petih samostojnih in skupinskih razstavah po Sloveniji. Njegove fotografije redno dokumentirajo novice in dogodke, ki jih objavljajo časopisi Delo, Spika, Nedeljski dnevnik, Kmečki glas, Novi tednik in Šentjurčan. Nekaj njegovih fotografij je tudi v knjigi Franceta Steleta Slovenija z dlani. Veliko fotografij za šolstvo in izobraževanje pomembnih dogodkov, je objavljenih v publikacijah Ministrstva za šolstvo in šport. Robertove fotografije in njegovo delo so bili predstavljeni v reviji Vodenje v Izobraževanju, e-fotografija, Športni informator in Šentjurčan. Sodeluje kot član strokovnih komisij pri fotografskih natečajih. Aktivno deluje v skupinah Zavoda za šolstvo RS na področju fotografije, kjer je bil član in predsednik ekspertne skupine za digitalno fotografijo. [Robertovi blogi](#) s potovanj so priljubljeno počitniško branje prijateljev in številnih obiskovalcev spletnih strani. Pogled skozi objektiv je del Robertovega življenja in prikazuje svet, kot ga vidi in čuti on sam.

SOKOTRA

Nekoč je pesnik zapisal pesem o izgubljenem Južnem otoku, ki ga vsak od nas nosi v sebi in je središče našega najglobljega hrepenenja. Južni otok je, pravi pesem. Toda kje? Ali naše skrivne misli in hrepenenja resnično obstajajo tudi v zunanjem svetu potrošništva, vsakdanjega hitenja in neskončnih obveznosti, ki polnijo naš vsakdan? Če obstajajo, potem je to možno samo na pozabljenem, skritem kraju, ki je cone let preživel z ritmi dneva in noči, ritmi morja, ki s svojimi monsuni določa pogoje bivanja in preživetja vsemu živemu. Morda je to Socotra, ki so ji nekoč dali ime Sukhadhara dvipa, kar pomeni dežela blaženosti. Je ime posledica omamnih dišav in kadil, ki so jih pridelovali na otoku? Ali je to povezano z edinstvenim življenjem otoka? Nekoč je pesnik zapisal pesem o izgubljenem Južnem otoku, ki ga vsak od nas nosi v sebi in je središče našega najglobljega hrepenenja. Južni otok je, pravi pesem. Toda kje? Ali naše skrivne misli in hrepenenja resnično obstajajo tudi v zunanjem svetu potrošništva, vsakdanjega hitenja in neskončnih obveznosti, ki polnijo naš vsakdan? Če obstajajo, potem je to možno samo na pozabljenem, skritem kraju, ki je cone let preživel z ritmi dneva in noči, ritmi morja, ki s svojimi monsuni določa pogoje bivanja in preživetja vsemu živemu. Morda je to Socotra, ki so ji nekoč dali ime Sukhadhara dvipa, kar pomeni dežela blaženosti. Je ime posledica omamnih dišav in kadil, ki so jih pridelovali na otoku? Ali je to povezano z edinstvenim življenjem otoka?

Splošni podatki

Položaj otoka (vir:Google Earth)

KJE LEŽI SOCOTRA

Geografske koordinate otoka so $12^{\circ} 30' N$ in $53^{\circ} 55' E$. Socotra je del Republike Jemen. Skupaj z otočki Abd al Kuri, Samhah, Darsah in skalnima čerema Kal Firawn in Sabuniyah sestavlja arhipelag v Indijskem oceanu, ki leži 240 km vzhodno od afriškega roga in 380 km južno od Arabskega polotoka. Od kopnine se je arhipelag ločil že v miocenu. Bogastva Socotre so ljudje začeli izkoriščati že pred 5000 leti, ko so ladje s kadilom, dišavami in miro redno oskrbovale templje in svetišča starega Egipta, Jeruzalema, pa Mikene, Trojo, Sparto in Atene, kasneje paše Rima in Benetk. Potem je otok pozabljen in skrit ostal vse do leta 2008, ko ga je UNESCO razglasil za biosferni rezervat vsega človeštva in ga uvrstil na vrh seznama svetovne naravne dediščine. Danes so bogastva otoka Socotra namenjena v občudovanje vsemu človeštvu.

Socotra je eden najbolj izoliranih otokov na Zemlji. Je zadnji direktni ostanek kontinenta Gondwane. Otočje je nastalo v nizu dramatičnih tektonskih dogodkov, ki so povezani z nastankom Rdečega morja in njegovega odprtja v Adenski zaliv. Ime otoka verjetno izvira iz sanskrt. Ne ve se, kdo je otok tako poimenoval, saj je zgodovina otoka zavita v tančico skrivnosti.

Možno je tudi, da ime izvira iz arabske besede Suq, kar pomeni promet in qotra, kar označuje kaplje kadila. Torej promet s kadilom. Starodavne poti kadila, mire in aloje so vodila iz Socotre v Jeruzalem in od tam v Evropo. Mesto Suq na severni obali otoka je bilo starodavno пристanišče, kjer so ti sveti pridelki otoka začeli svojo pot v svetišča in templje Egipta, Jeruzalema in Evrope. Zmajeva kri je bila vso zgodovino eden najbolj skrivnostnih proizvodov otoka. Brez te snovi ne bi bilo ne alkimije, ne magije, ne zdravil starega, ne srednjega veka. Šest milijonov let osamljenosti in ločenosti od ostalih delov sveta, je omogočilo svojevrsten razvoj življenja na koščku kopnine, katere površina je vsega 3625 km². Dolžina 130 km od vzhoda do zahoda in širina 29-35 km od severa do juga, se da prehoditi brez težav peš. Pa vendar je ta košček našega planeta Biosferni rezervat našega planeta.

GEOLOGIJA

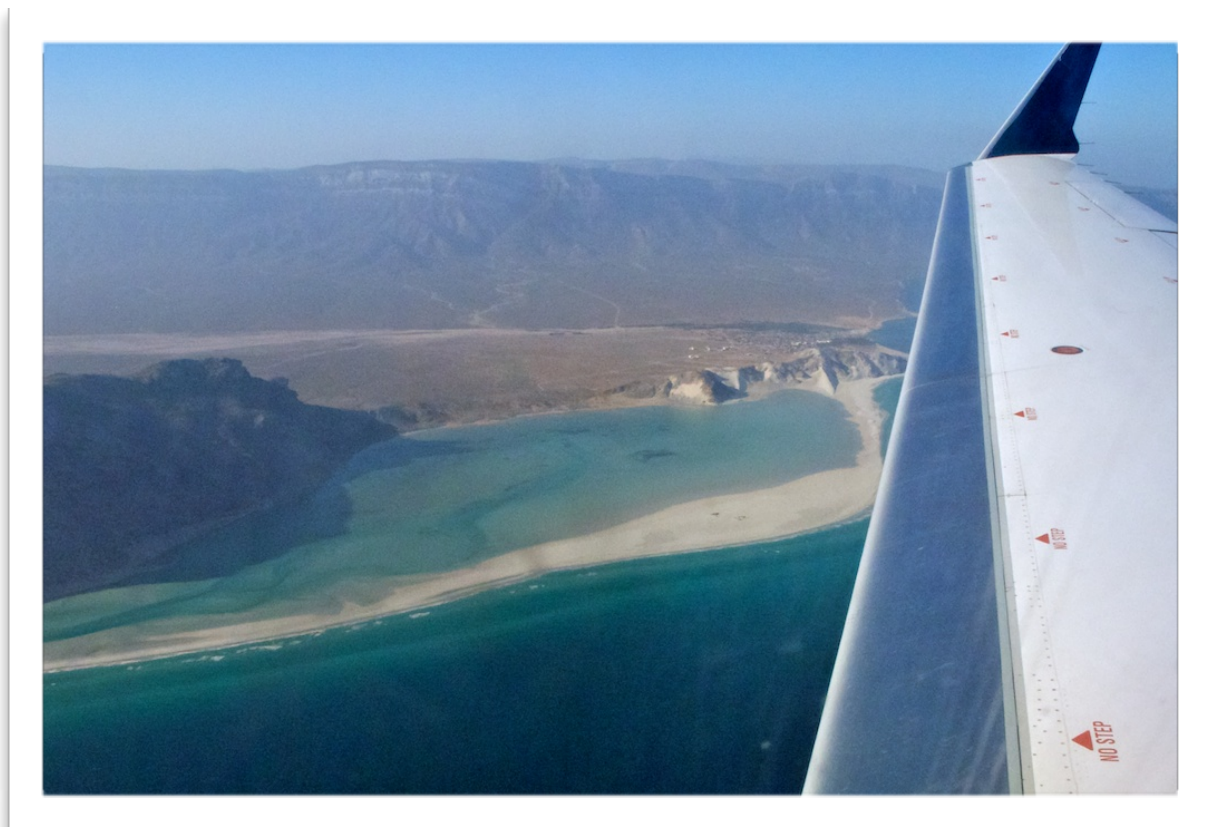
Otok oblikujejo ozke obalne ravnice, znane po snežno belem apnenčastem pesku, ki ga je morje ustvarilo iz apnenčaste kamnine in koral, ki uspevajo v morju okoli otoka. Osrednji del otoka je apnenčasta planota, polna kraških jam, v katerih stalaktiti in stalagmiti rastejo in se oblikujejo v stebre že milijone let. Kraški svet osrednjega dela otoka hitro odvaja vodo iz površja in ga s tem dela še bolj suhega. Najvišji del otoka gradi granitna kamnina, ki oblikuje gorovje Haggier. Granitna osnova je prastari ostanek arabskega ščita, ki se nadaljuje v Arabskem polotoku. Otok oblivajo tri morja. Na Zahodu Rdeče morje, na severu Arabsko morje in na jugu ter vzhodu Indijski ocean.

Obalna ravnica na jugu otoka

PODNEBJE

Suho puščavsko podnebje s povprečno letno temperaturo 180C oblikujejo močni vetrovi in redke padavine, ki jih močan veter v sezoni monsunov prinaša iz odprtega morja. Višina 1503 m, kot jo dosega gorovje Haggier, omogoča tudi nastanek orografskih padavin in megle, ki daje višjim predelom otoka posebne pogoje za bivanje in življenje. Življenje otoka je razdeljeno v dve obdobji. Bolj ugoden je čas od oktobra do začetka aprila, ko morje omogoča bogat izlov svojega bogastva in vlaga otoškim rastlinam zagotavlja cvetenje. Drugi del leta označujejo močni vetrovi, vročina ter divje razburkano morje. Kot bi morje hotelo zavarovati skrivnostni otok. Tako je zaradi močnih monsunskih vetrov otok od junija do septembra praktično nedostopen. Od novembra do marca pihajo severovzhodni vetrovi, od marca so oktobra pa jugozahodni poletni vetrovi. Zaradi edinstvene topografije ozemlja vetrovi v sunkih dosega celo 170 km na uro.

Pogled na otok iz letala

Pot na Socotro

POT NA SOCOTRO

Ko smo iz Brnika poleteli proti Carigradu je zaradi poročil o nemirih v Jemnu marsikoga stiskalo pri srcu. Na Socotro smo leteli preko turške prestolnice Istanbul, ki je bila izhodišče za prihod v Sano, glavno mesto Jemna. Iz Sabe je možen let s čarterjem na otok. Postrežba in hrana na letu iz Istanbula sta bili izvrstni. Tisti, ki imamo slabe izkušnje z letalskim prevoznikom Iberijo, smo razmišljali, da bi lahko Turkish Airlines organiziral seminarje za letalsko osebje Iberije. Pred večerjo smo dobili celo jedilni list, pa tudi vegetarijanci smo bili nad obrokom navdušeni. Na letalu je bilo veliko turških poslovnežev, ki so radi klepetali. Kmalu smo izvedeli, da je v Jemnu povsem varno in da se nam ni potrebno bati nemirov. Eden od poslovnežev je celo v šali dejal, da so lahko nemiri samo dopoldan, popoldan pa ne, ker takrat vsi žvečijo kat. Pojasnil je, da je kat droga. Domačini žvečijo liste drevesa, ki imajo najprej poživljajoč, potem pa pomirjajoč učinek. Istočasno vplivajo na izgubo občutka lakote, zato jo veliko uporabljajo pri shujševalnih dietah tudi ženske. Sam jo je že nekajkrat prinesel ženi in njenim prijateljicam. Žvečijo se samo sveži listi. Povedal nam je, da je navada, da se v Jemnu ob popoldnevih domačini zberejo v večjih prostorih hiš, skupaj posedejo na blazine ter nato žvečijo zelene liste in pijejo vodo. Pijte vode je potrebno, saj lahko sicer pride do glavobola, slabosti in celo nezavesti.

POTOVANJE IN VOJAKI

Tako smo malo radovedno čakali kaj bo. Pristanek v Sani je bil običajen, ne pa tudi samo letališče. Pristali smo ob 1. uri ponoči. Na letališču je bilo vse polno oboroženih vojakov, ki pa so imeli vsi »bule« v licih. Liste kata, ki jih žvečijo, zadržijo v ustih v obliki velike kepe, iz katere se počasi sproščajo narkotične snovi v slino, ki jo požirajo. Vojaki so delovali prav grozljivo, ki so nas svetlečih oči grobo ogledovali. Molče smo sodelovali, saj so puške in njihovi nič kaj prijazni pogledi zahtevali dolžno spoštovanje. Na letališču smo hitro spoznali, da so tukaj higienski in drugi civilizacijski standardi drugačni kot v Evropi. Umazana stranišča so strahotno zaudarjala. Nočno čakanje na trdih stoli letališča ni bilo najbolj prijetno. Ko smo se končno vkrcali na letalo proti otoku, je spanec pokosil tudi najbolj trpežne. Vendar se je zdelo, da smo oči zatisnili samo za hipec.

SKRIVNOSTNI OTOK

Že so se oglasili navdušeni klici tistih, ki so prvi zagledali Socotro. Iz meglic oceana se je pojavil otok. Snežno bela obroba peščenih plaž obdaja visoke, skrhane vrhove rdečega gorovja Haggier. Okoli bele obrobe otoka se je v meglice izgubljala modrina turkiznega oceana. Začelo nas je preplavljati navdušenje in pričakovanje.

OTOK SOCOTRA IN NJEGOVO GLAVNO MESTO HADIBO

Srečni in nasmejani smo pristali v toplo, sončno jutro. Razen nas, se je izkrcalo še nekaj domačinov in osamljenih turistov. Majhno letališče je skromno opremljeno, saj vsak dan gosti samo en pristanek in en odhod letala. Pred stavbo so nas že pričakovali naši gostitelji in terenska vozila. Močne, štiri pogonske Toyote, so stale lepo oštevilčene in urejene, da se vkrcamo skupaj s prtljago.

Domača agencija je imela delo odlično organizirano. Čeprav nas je bilo veliko, smo se kmalu lepo urejeno peljali po osamljeni asfaltirani cesti proti Hadibu, glavnemu mestu otoka. Prvi vtisi pokrajine so bili nepozabni. Vse tiste skrivnostne rastline, ki smo jih do takrat videli samo na fotografijah, so rastle na pobočjih ob cesti. Kmalu nisem več vedela, katero smer bi gledala. Peljali smo se ob čudoviti plaži, kjer so se turkizni valovi prelivali čez snežno beli pesek, na drugi strani pa se je nad cesto bohotalo rastlinje, katerega nenavadne silhuete so se izgubljale v modrini neba. Resnično smo bili na Sukhadhari dvipi ali Otoku blaženosti, kot so ga nekoč poimenovali stari popotniki.

Prva drevesa ob poti

HADIBO

Prihod v glavno mesto je bil kot vrnitev v zelo stare čase. Nizke hiše, prašne ceste, polne pomečkanih plastenk, koze, ki so se pasle na papirnih ostankih embalaže, stari in novejši avtomobili, kolesa, domačini, ki so v senci hiš mirno sedeli v prahu in uživali v dogajanju.

Vhod v edini hotel v mestu je sicer deloval optimistično, toda namestitev v sobah je kmalu razkrila vso realnost kraja in časa, v katerem smo se znašli. Da smo še vedno v 21. stoletju nas je prepričeval samo napis INTERNET, na prašnem stebru, pritrjenem na razmajano hišo.

Kakovost internetne povezave je že nakazala tabla.

Če človek dobro premisli, smo Evropejci s svojim načinom življenja in pričakovanji zelo razvajeni. Ljudje na osamljenem otoku že od nekdaj živijo samo od sadov morja in okolja, v katerem bivajo, v skladu s svojo tradicijo. Ker nimajo kopalnic in angleških stranišč (beri straniščnih školjk) je težko pričakovati, da bodo kopalnice čiste, stranišča pa urejena in dišeča. Toda na Socotro nismo prišli gledat kopalnic in stranišč. Smo pa bili kar veseli, da bomo v hotelu prebili samo eno noč, potem pa bodo hotelske sobe zamenjali s šotori. Zato nas je kljub utrujenosti razveselila odločitev, da dan namenimo ogledu kanjona Ayhaft in se posvetimo tistemu, zaradi česar smo prišli.

Za domačine je bila naša velika skupina prava atrakcija. Vajeni so posamičnih turistov. Sicer je praksa na otoku takšna, da si turisti najamejo terensko vozilo, skupaj s šoferjem, kuharjem in pomočnikom. Ti potem vozijo turiste po otoku, jim pripravljajo hrano, skrbijo za potrebščine, za postavitve šotorov in vse ostalo. Na otoku samostojno raziskovanje res ni možno. Otok ima vsega skupaj 40 km asfaltiranih cest, vse ostalo pa so neoznačeni kolovozi, brez kažipotov in znakov. Pogosto ceste sploh ni, vendar se domačini nekako znajdejo v razbrazdani pokrajini. Pri tem je potrebno povedati, da ima na otoku električno napeljavo samo del glavnega mesta, pa še to samo ob določenih urah. Električno dajejo mestu generatorji, ki jih poganja nafta. Petrolejke in sveče so edina razsvetljava. Edini stik s svetom je možen preko satelitskega telefona, internet, tudi satelitski pa je tako počasen, da preprostega pozdrava v Slovenijo v 20 minutah ni bilo moč poslati.

Glavna ulica v Hadibu

Po otoku

NEKOČ KAMELE DANES TERENSKA VOZILA

Ko smo se odpeljali izpred hotela v lepo urejenem konvoju 14. terenskih vozil in spremstvu dveh kamionov, ki sta vozila preostalo opremo, je bil to resnično edinstven prizor. Peljali smo se v kanjon Ayhat, ki je zarezan v strma pobočja gorovja Haggier.

Zelo smo se veselili divjine, čeprav smo bili kmalu povsem »pretreseni«. Besedo »pretreseni« mislim dobesedno. Cesta, če lahko tako imenujemo pot, po kateri smo se vozili s terenci, je bila še najbolj podobna bolj urejeni planinski poti. Avtomobili so bili resnično dobri. Znaka Toyota je odslej zame prispodoba za kvalitetno terensko vozilo. Strmo pobočje, polno skal in kamenja, kjer si cesto bolj slutil kot videl, so premagovala počasi, vendar vztrajno in zanesljivo. Na trenutke me je kar malo stisnilo, ko sem pomislila, da se bomo po isti poti tudi vračali. Kmalu smo se znašli nad kanjonom, katerega strme stene so na dnu prehajale v prelepo dolino, po kateri je med palmami in dišečimi drevesi tekkel potoček. Pobočja so bila porasla z nenavadnimi drevesi. Nad tem pravljničnim svetom so po modrem nebu hiteli puhasti oblaki. Sprehod je bil prava pravljica. Vsi smo bili navdušeni nad nenavadnim življenjem, ki nas je obdajalo. Utrujenost zaradi dolgega potovanja je izginila.

Ko so nam pod prastarimi tamariskami pripravili okusno kosilo na lepo pogrnenih mizah in postregli z okusnim čajem, pa smo v prelepem okolju doživljali občutke blaženosti.

Boswelija, drevo iz katerega pridobivajo kadila in dišave

DIŠAVE IN KADILA

Podnebje na Socotri je polpuščavsko, z močnimi monsunskimi vetrovi. Rastline, ki tukaj uspevajo so se suši in vetru prilagodile na zelo poseben način. Ob redkem dežju vodo skladiščijo v

balonasto odebeljena debla. Zaradi močnega vetra so veje kratke in debele, listi pa deljeni, da dajejo manj upora močnemu vetru. Istočasno vsebujejo rastline veliko smol in eteričnih olj, ki se v obliki kapljic strjujejo na površini debla in vej. Te drevesne solze domačini pobirajo in prodajajo. Ko gorijo, oddajajo omamen vonj. Hkrati so izredno dezinfekcijsko sredstvo in po novejših raziskavah zdravilo za vse od raka do depresije. Drevesa bosvelij in mire na Socotri dajejo najboljše kadilo na svetu. Vse velike kulture in ljudstva sveta že tisočletja uporabljajo te smole v svojih templjih in svetiščih kot vonjavo bogov.

Lubje drevesa iz katerega pridelujejo dišave in kadila

FLORA SOCOTRE

Prve raziskave flore Socotre so bile narejene v letu 1880, ko je Škotski botanik Balfour nabral okoli 500 rastlin, med katerimi je bilo za takratno znanost kar 200 novih vrst. Evolucijsko je flora otoka povezana s sosednjimi somalijskimi in arabskimi florističnimi značilnostmi. Nekatere povezave pa so še starejše. Tako najdemo podobne rastline kot na Socotri samo na nekaterih zelo oddaljenih področjih sveta kot so Kanarski otoki, Madagaskar. To kaže na nekdanji skupni izvor na kontinentu Gondwani. Socotra je tako dobesedno v času in prostoru Izgubljeni svet.

Videti v živo drevesa »tamjan«, dišavnic, ki so tisočletja omogočale svete obrede v templjih starega in novega sveta je skoraj nekaj svetega. Commiphora in Boswelija sta rodova rastlin,

katerih predstavniki dajejo najbolj dragoceno smolo, ki se cedi iz debel in vej. Ko med prsti začutiš njeno smolnato lepljivo strukturo in v nosnicah njen trpek vonj, postane sveto tudi to nenavadno okolje v katerem rastline uspevajo.

GEOGRAFIJA SOCOTRE

Socotra je majhen otok. Od vzhoda do zahoda meri 136 km in vsega 28 do 36 od severa proti jugu. Zaradi močnih vetrov, monsunov, je bil otok do leta 1990 dostopen samo šest mesecev na leto, to je od oktobra do aprila. Preostali čas razburkano morje in vetrovi, ki pihajo tudi po 170 km na uro, onemogočajo dostop na otok. 1990 so na otoku zgradili letališče in šele zadnjih nekaj let na njem redno, dnevno pristane letalo iz celine.

Otok je od kopnine izoliran že 6 do 8 milijonov let. Otok ima 30% vseh organizmov endemičnih, kar pomeni, da uspevajo samo tukaj in nikjer drugje na svetu. To je nekaj podobnega kot pri nas človeška ribica, ki je endemit v kraškem podzemlju. Otok oblivajo tri morja, Indijski ocean, Rdeče morje in Adenski preliv, ki imajo različno slanost in temperaturo. Zato na vsaki strani otoka uspevajo drugačni koralni grebeni.

Domačini se ne fotografirajo preveč radi

LJUDJE NA SOCOTRI

Prebivalci otoka so južno azijskega, arabskega in somalijsko - afriškega porekla. Sodobne genetske raziskave kažejo, da so mnogi med njimi povsem edinstveni. Njihovo poreklo se skriva

daleč v zgodovini, saj so antropološke raziskave našle ostanke olduvajske kulture, stare več kot 3 milijone let. Bogata zgodovina otoka je omogočala mešanje ras in kultur. Raziskave mitohondrijske DNA žensk in Y kromosoma moških kažejo edinstven izvor prebivalcev Socotre. Tako je večina moških na otoku v haploskupini J Y-DNA. Še večjo posebnost pa predstavljajo ženske. Med njimi jih ima veliko mitohondrijsko DNA haploskupine N, ki je ne najdemo nikjer drugje na svetu.

Hiše, v kakršnih živijo domačini

Najstarejši naseljenci živijo v višavju osrednjega dela otoka. Mnogi še vedno živijo v jamah, ki jih je v apnenčasta tla izdolbla voda. Nekateri si zgradijo okrogle koče iz kamnov, ki so bile nekoč pokrite samo s palmovimi listi. Danes pa je ponekod čez palmove liste razprostrta še plastična ponjava. So majhne rasti, temnejše polti in zelo razbrazdanih obrazov. To so nabiralci dišeče smole tamjanovih dreves in lastniki gozdov zmajevega drevesa, kjer nabirajo njihovo rdečo smolo. Še vedno veljajo za šamane in zdravilce, ki z nabiranjem smole, in zdravilnih rastlin skrbijo tudi za ohranjanje starega znanja o zdravilnih rastlinah in magijskih tehnikah zdravljenja.

Prebivalci osrednjega dela otoka se preživljajo z živinorejo in kmetijstvom. Pasejo majhne krave in koze, katerih mleko omogoča izdelavo sira in masla. V kanjonih, kjer je dovolj vode gojijo datelje in zelenjavo. Svoje pridelke po strmih poteh nosijo na tržnice večjih mest, kjer jih zamenjujejo za ribe in riž.

V obalnem delu so ljudje drugačni. So večji, pogosto kažejo črnske korenine. Nekateri med njimi so celo svetlopolti in modroooki. V 16. stoletju je bil otok nekaj let pod oblastjo Portugalcev. O tem pričajo ostanki trdnjave v mestu Suq ter svetla polt in modre oči tistih domačinov, ki imajo med predniki portugalske dedke. V glavnem so ribiči, ki ribe lovijo še vedno na tradicionalen način. Na majhnih čolnih, kurijih, ki imajo močno dvignjen premec, pljujejo na morje. So znani lovci na morske pse in druge ribe. Njihov ulov dnevno odkupujejo trgovci iz Jemna. V času od oktobra do aprila, ko je otok dostopen z ladjami, trgovci dnevno odvažajo ujete ribe in v zameno dovažajo riž, sladkor, čaj, petrolej in vse druge dobrine, ki jih potrebujejo domačini na otoku.

V obalnem predelu živijo ljudje v skromnih hišah, zgrajenih iz koralnih kamnov. Okrogle ali pravokotne hiše so trdno zgrajene in pokrite s palmovimi vejami. Preko vej je nato iz koralne malte naredijo streho, ki jo belo pobarvajo z apnom, ki ga tudi naredijo iz koral. Dežja je na Socotri malo, zato pa vse leto pihajo močni vetrovi, ki so v poletnem času posebej divji. Naselja so umaknjena od morja. Divji poletni valovi na krilih vetra vodni pršec prinesejo globoko v notranjost. Posebej izpostavljena je južna obala otoka, od koder se ljudje poleti celo selijo na severni del ali visoko v hribe. Divji vetrovi in voda z obale odnese vse, pogosti pa so tudi cunami, ki jih sprožajo potresi. Zadnjega so imeli 2005.

Ljudje živijo skromno. Osnovna hrana so ribe in riž. V zimskem času jedo sveže ribe, v poletnem času pa suhe in nasoljene. Ulovljene ribe sušijo na močnem vetru. Ko smo se peljali ob

obali, smo videli ribiče na delu. Že iz obale so v morju vidne ogromne jate sardelic, ki jih ribiči z mrežami lovijo kar s plaže. RIBE POTEM POTEGNEJO NA PLAŽO, RAZMEČEJO PO KAMNIH IN SUŠIJO NA SONCU IN VETRU. VONJAVE ZA NAŠE NOSOVE NISO BILE RAVNO PRIJETNE. KO JE NAŠ KUHAR NAVDUŠENO KUPIL NEKAJ RIB, JE BIL NEKATERE ZELO STRAH, DA SO NAMENJENI NAŠI VEČERJI. VENDAR SO JIH OČITNO POJEDLI ŠOFERJI IN VODNIKI.

JEZIK DOMAČINOV SOCOTRI

Edinstvenost otoka Socotra kažejo tudi jeziki, ki jih govorijo domačini. Na otoku govorijo več različnih jezikov, ki sodijo v semitsko jezikovno skupino, ki izvira iz arabsko azijskega dela sveta. Še vedno pa veliko prebivalcev govori unikatni semitski jezik -soqotri. Jezik Soqotri je izredno star in ga razen na otoku govorijo samo še nekatera stara manjšinska plemena Združenih arabskim emiratov.

Po zadnjem popisu na arhipelagu živi skoraj 50.000 ljudi. Poselitev ni enakomerna. Večina prebivalcev živi v večjih mestih kot so Hadiboh (8545), Qulansiyah (3862) in Qadub (929).

Šola in otroci

ŠOLA IN OTROCI

Socotra ima tako kot vsa država Jemen, enega najvišjih naravnih prirastkov na svetu. Polovica vseh prebivalcev je mlajših od 24 let. Šol je malo in še vedno je veliko ljudi nepismenih. Šole gradijo tudi v oddaljenih delih otoka, saj poti in cest ni. Pogosto otroci iz posameznih zaselkov hodijo v šolo peš tudi po več ur. Med potjo smo se ustavili v eni od večjih in modernejših šol na otoku. Ravnatelj je dovolil ogled šole.

Na ogled šole smo bili posebej pripravljene. Ni nas presenetilo, ko nas je ravnatelj opozoril, da lahko slikamo samo tiste, ki bodo to dovolili. Počakali smo na odmor. Vrvež na dvorišču je bil značilen za vsako šolo. Otroci so nas radovedno ogledovali. Na šoli imajo samo učitelje, saj ženske tu nimajo možnosti izobraževanja in dela v javnih službah. S seboj iz Slovenije smo prinesli zvezke, svinčnike, barvice in vso možno šolsko opremo, saj smo vedeli, da je to zanje najboljše darilo. Že pred odhodom smo bili opozorjeni, da naj otrokom ne dajemo sladkarij, saj na otoku ni zobozdravnikov. Tudi zobnik krtačk in zobne paste nimajo. Kljub temu ima večina

močne in snežno bele zobe. Namesto krtačk uporabljajo korenine nekega grma, s katerimi s zdrgnejo zobe in jih tako očistijo.

Vsa darila namenjena otrokom smo dali ravnatelju. Nekateri se niso mogli upreti skušnjavi in so razdelili darila sami. Mislim, da so to kmalu zelo obžalovali. Otroci so hitro videli, kje se kaj deli in so planili nanje, da so komaj odnesli celo kožo. Če je kdo dobil kaj več, so drugi planili nadenj in mu na silo odvzeli dobljeno. Enako se je zgodilo našemu šoferju, ko je hotel razdeliti nekaj bombonov. Tudi njega so otroci divje napadli in mu trgali bombone iz rok. To je drugačen svet. Trda narava in boj za preživetje se izražata tudi v navadah otrok.

Uradni jezik na Socotri je arabščina. V osrednjem delu otoka domačini večinoma govorijo socotri, vendar jezik nima pisave in se ga v šoli ne učijo. Šola je bila za naše pojme zelo preprosta. Na stenah so visele table. Klopi in mize so bile zvite in ponekod polomljene. Stil šolskega pohištva je spominjal na čase pred drugo svetovno vojno. Tla so bila kar iz peska, vendar so otroci imeli zvezke in pisala. Učitelji so večinoma odklanjali fotografiranje, zato smo bolj slikali prazne učilnice in otroke na dvorišču. Med mlajšimi smo videli dečke in deklice, med starejšimi šolarji pa so prevladovali fanti. Dekleta si morajo takoj, ko dobijo prvo menstruacijo in postanejo ženske, zastreti obraz. Nositi začno črno burko, tradicionalno opravo muslimanskih žena. Večinoma jih bodo kmalu poročili in začele bodo rojevati otroke. Zato po prvi menstruaciji le redke hodijo v šolo. V višjih razredih smo jih videli samo peščico.

ZAPRTOST OTOKA

Zaradi vojaških interesov in naravnih značilnosti je bi otok zaprt za javnost do konca 20. stoletja. Več podatkov o otoku je širši javnosti dostopno šele po letu 1980, ko je izšlo več publikacij, ki govorijo o edinstvenem svetu arhipelaga in predvsem opisujejo endemične organizme, ki jih je toliko, da je otok pogosto poimenovan Galapagos vzhoda. Transport je za otok zelo pomemben, saj je zaradi monsunov otočje po morju med junijem in septembrom praktično nedostopno. Zato je za otok izrednega pomena letalski promet. Od leta 1999 je otok dostopen tudi po zraku. Letališče se nahaja 12 km zahodno od glavnega mesta Hadibo. Airways Jemenia in Felix Airways zagotavljata redne povezave s celino. Letala letijo enkrat tedensko iz Adena in dnevno iz Sane. Asfaltirana cesta povezuje mesti Quelensiyah in Hadiboh vzdolž severne obale. Druga pa preči območje Di Hamri od severne obale do planote Dixsam.

Ladijski prevoz je pomemben predvsem za prevoz rib, ki so pomemben izvozni artikel otoka. Redne linije povezujejo pristanišča na severu z Mukallo na obali Jemna. Vendar je ladijski prevoz omejen z obdobjem monsunov.

TRGOVINE NA SOCOTRI

Trgovine so na Socotri samo v večjih mestih. Na glavni ulici smo srečali kokljo s piščeti in množico koz, ki so iskale kose papirja, ki jim očitno zelo teknejo. Ceste so prašne. Iz ulice se direktno vstopa v majhne trgovine, ki se odpirajo na ulico. Na ulici so prodajali tudi sveže kozje in ovčje meso, ki je bilo položeno na mize. Del mesa, še živega seveda, pa je v meketal in blejal privezan pod mizo. Ko robe na mizi zmanjka, mesar pograbi eno od živali pod mizo, jo odnese zadaj na prostor za hišami in hitro spremeni v sveže kose, ki se zopet ponujajo nakupovalcem. V trgovinah so prodajali tudi tekstil. Njihova moda je precej drugačna od naše, vendar za njihove razmere zelo praktična. Moški nosijo nekakšna krila, ki si jih ovijejo okoli pasu. Zraven sodi suknič in pokrivalo.

Bivanje na otoku

NAŠI TABORI

Naše bivanje na Socotri so zaznamovali šotori in ribe. Celotna ekipa, ki je skrbela za nas, je vsak večer postavila 30 šotorov in to v pičlih 30 minutah. V šotore smo potem dali penaste podloge, blazino pod glavo in postelje so bile pripravljene. Kolega, ki ima probleme s hrbtenico je doma dal celo premoženje za vodno posteljo. Pa s hrbtenico ni bilo nič bolje. Na Socotri je spal

samo na tanki penasti blazini in se zjutraj zbujal brez bolečin. Nad ležišči je bil tako navdušen, da smo mu svetovali, naj doma pred hišo postavi šotor in spi v njem. Nekateri smo imeli s seboj spalne vreče, vendar je bilo ponoči prijetno toplo. Temperature so se gibale okoli 23 stopinj Celzija. Večina kampov, kjer smo prenočevali je imela urejena stranišča in improvizirane tuše. Glede na toplo morje, v katerem smo se vsak dan kopali, je bilo to dovolj. Je pa bila večja zanimivost hrana. Socotrani ne poznajo kruha. Moko pomešajo z vodo v mehko testo, ki ga potem razvaljajo v okroglo palačinko, ki jo spečejo na vroči plošči. Takšne palačinke nadomeščajo kruh. Za zajtrke smo zraven dobili med, sir, marmelado, tudi pečena jajca in kakšen jogurt. Moram reči, da je bilo zelo okusno. Le popackanih oblačil je bilo veliko. Po običaju

domačinov smo jedli kar z rokami, zato sta kapljajoči med in marmelada ustvarjala na oblekah zanimive vzorce.

Kosila in večerje pa so bile izredno zdrave. Kot domačini, smo tudi mi dobili za kosilo in večerjo v glavnem sveže, v foliji pečene ribe in riž. Zraven nekaj malega zelenjave, kdaj pa kdaj testenine-špagete z omako in zopet riž in ribe. Kljub okusnim ribam in dobro pripravljenem rižu,

so nekateri po nekaj dneh že dobivali malo poševne oči in plavalno kožico med prsti, kot se reče. Toda prebavnih težav nismo imeli in tudi nad povečanim holesterolom se nismo mogli pritoževati.

So pa bili zvečer naši tabori nadvse romantični. Bela mivka okoli šotorov, polna luna, šumenje morja in taborni ogenj, so omogočali nepopisno čarobna doživetja. Ko k temu dodaš še zvezdno nebo in dobro družbo, je slika popolna. Da smo bili resnično srečni, se je ponoči dalo celo slišati. Našemu kampu smo dali ime »ploščad smrčecih medvedov«. Harmonija zvokov in glasov je bila ponoči tako pestra, da je bilo prav čudno, da vibracije niso povzročile kakšnega novega potresa in cunamija.

Najlepši del otoka so plaže iz snežno belega koralnega peska, ki obrobajo celoten otok. Zraven sodijo koralni grebeni, ki oblikujejo podvodni svet morja. Lepota koralnih grebenov je skoraj nezemeljska. Že prvi dan smo se proti večeru na plaži Dlisha preizkusili z valovi. Kar dva dni smo prenočevali v laguni Ditwah v bližini mesta Qalancya, ki velja za najlepšo na otoku. Njene bele sipine in modre plaže so eden tistih sanjskih krajev, ki si jih ljudje z lahkoto zamišljamo kot raj na Zemlji. Doživljali smo popolne počitnice. Romantični sončni zahodi so bili nepozabni. Kot bi se čas ustavil, da omogoči zlitje energij z prastaro silo tega čarobnega otoka.

Plaže pa so nas je popolnoma prevzele še iz enega vidika. Povsod na plažah so ležale, ogromne školjčne lupine, hišice polžev in ostanki koral ter drugih morskih organizmov.

Plaže in užitki

SOCOTRA NI SUVENIR

سقطري ليست هدية تذكارية

أعزائي السواح :
مرحباً بكم في جزيرة سقطري، ومن أجل استمتاعكم بإقامة سعيدة يرجى منكم
الأخذ بعين الاعتبار أنه لايسمح باخراج أي مواد طبيعية معكم خارج الجزيرة.

SOCOTRA IS NOT A SOUVENIR

DEAR TOURISTS,
WELCOME TO SOCOTRA ISLAND.
IN ORDER TO FULLY ENJOY YOUR STAY PLEASE
KEEP IN MIND THAT YOU ARE NOT ALLOWED
TO TAKE ANY NATURAL MATERIALS
BACK HOME.

لا تلمس، وخذ صورة فقط

لا تقوم بجمع الشعاب المرجانية، صدف البحر، عظام الأسماك ورمال الشواطئ. فتصديرها ممنوع
حسب اتفاقية سايتس الدولية.

سحولة تجميع الكائنات النباتية أو الحيوانية حية أو ميتة بما في ذلك بذور النباتات غير مسموح به وتصديرها
يعتبر محاولة تهريب. كما أن الاصطياد غير مسموح به في سقطري.

فضلاً: عليك مراعاة الحياة البرية وبيئاتها والمصادر الطبيعية وتذكر دائماً الاهتمام بها وعدم تدميرها.

هلاً بك في سقطري ويمكنك ان تحصل على منتجات محلية مثل قصوص دم الاخوين، اللبان، المر، الصبر،
لتمور السقطرية، الدواء التقليدي والعسل السقطري. حيث يسمح لك باصطحابها إلى بلدك.

Don't touch, just take a photo

Do not collect **corals, sea shells, fish bones or beach sand**. Their export is prohibited by the international convention CITES.

Any attempt to collect or export **animals or plants (including seeds), living or dead, is illegal** and will be considered smuggling. Hunting is illegal on Socotra.

Please respect wildlife, natural features and habitats and take care not to disturb them.

You are welcome to buy local products such as **dragon blood resin, myrrh, frankincense, aloe sap, traditional medicinal products, and Socotri honey**. It is legal to take these to your home country.

The poster was created by Socotra Governance & Biodiversity Project and Friends of Socotra with authorization of the Environment Protection Authority
تم عمل الملصق من قبل مشروع الدعم المؤسسي والتنوع الحيوي وأساقفة سقطري بترخيص
من الهيئة العامة لحماية البيئة

Za sodobne Evropejce, že od otroštva naučene skrbnega urejanja in zbiranja so bile plaže pravi kulturni šok. V vsakem od nas se je prebudil otrok, ki bi lepe školjke odnesel domov in ji zložil v vitrino in jih pustil občudovati prijateljem. Prvič smo se zavestno soočili z opozorilom, na katerega opozarja tudi UNESCO: »Socotra ni suvenir. Oglejte si jo in ponotranjite njeno lepoto. Domov jo odnesite samo na slikah in v srcu.«

Vendar je bilo marsikomu zelo težko pustiti lepe školjke in korale na plaži. S potovanj vedno nosim kamne. Tokrat pa sem se že doma povsem zavestno odločila, da iz poti odnesem samo tisto, kar gre na fotografsko kartico, v misli, spomine in v srce. Drugi so v obupu prekladali lupine polžev in školjk po rokah in jih zlagali v kupčke. Kar niso in niso jih mogli pustiti na plažah, kjer

je njihovo mesto, da nazaj postanejo zrnca peska in se vrnejo naravi, ki jih je ustvarila. Kot pesek se bodo vrnili v morje, ki jih je ustvarilo in bo iz njih ponovno rodilo nove oblike.

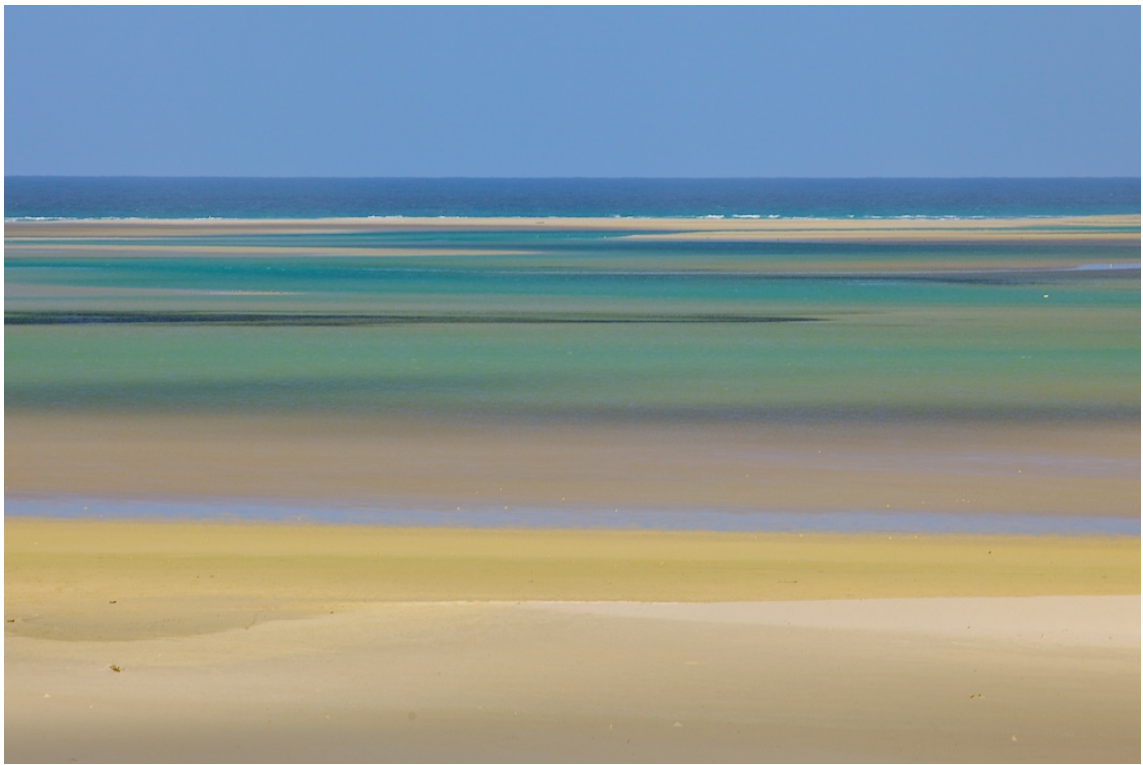
Vendar smo se na plaži soočili tudi z drugo platjo morja. Razen neskončne lepote in čarobnosti, morje tukaj hitro pokaže svojo moč. Ko želiš zaplavati je energija na videz počasnih valov tolikšna, da te hitro prekucnejo, prekrijejo in začnejo »rolati« po pesku. Sprva je bilo zabavno, toda, ko je veter dal valovom še več energije, o mirnem plavanju, ki smo ga vajeni v Jadranu, ni bilo več govora. Skrb, ki so jo pri iskanju varne plaže pokazali naši vodniki, je bila upravičena. Posebej so nas opozorili še na morske tokove. Čeprav tokovi na površini niso vidni, te zgrabijo takoj, ko zaplavaš. Zato se moraš resnično potruditi, da prideš iz vode tam, kjer si želel. Hitro te odnesejo 100 ali 200 m stran od plaže ali potegnejo na odprto. Morje je absolutni vladar Socotre in potrebno ga je bilo spoštovati.

Ker uživam v potapljanju in že imam nekaj izkušenj z južnimi morji, me to pravzaprav ni presenetilo. Na koralni greben sem se odpravila z veliko mero previdnosti in spoštovanja do morja.

Si predstavljate skušnjava: pustiti ali ne pustiti.

Koralni grebeni

KORALNI GREBENI SOCOTRE

Črna plamenka

Koralni grebeni so eno najlepših doživetij na Socotri. Za potapljanje sem izkoristila vsak trenutek. Obale Socotre oblivajo tri morja, zato so tudi koralni grebeni na različnih straneh otoka različni. Voda je prijetno topla in ima vse leto 24 stopinj C. K temu je potrebno dodati še delfine, ki priplavajo skoraj do plaže, pisani svet koral, koralnih ribic, orjaških rakov, pa sipe, hobotnice in ribe napihovalke. Vsak potop in »šnorklanje« nad temi čudesi je preprosto radost in čista sreča.

Življenje koralnim grebenom daje sonce. Korale so sicer majhne živali, ki imajo v svojih celicah podnajemnike, alge. Alge so enocelične rastline, ki bivajo znotraj celic koral. Tako korale in alge skupaj tvorijo popolno sožitje, edinstveno skupnost dveh organizmov. Koralam sploh ni potrebno jesti, saj jim alge, v zameno za stanovanje, dajejo hrano in kisik, ki ju izdelujejo s fotosintezo. Koralne ribice so naslednji člen. Z močnimi zobmi obgrizujejo korale, ki jim predstavljajo osnovno hrano. Pri tem zdrobijo tudi apnenčasto ogrodje koral. Tako nastaja koralni pesek. S koralnimi ribicami se hranijo večje ribe, z njimi še večje, vse do velikih plenilcev, kot so barakude, tune in morski psi. Barakude smo tudi lovili. V vodi je rib toliko, da je se jate oblikujejo po tvojem telesu, ko zaplavaš mednje. Te edinstvene bogate skupnosti so najstarejši ekosistemi na Zemlji. Poganja jih sončna energija, voda in ogljikov dioksid, ki ga v hrano in kisik pretvarjajo rastline-alge.

Rarog

Kürug

Koralni greben

Fate rib

Vmes je videti orjaške školjke zeve. Ti mehkužci imajo v premeru lahko več kot pol metra. Iz lupin školjke gleda plašč, kot se imenuje mehko tkivo školjke. Tudi plašč školjke vsebuje v svojih celicah alge in je zato čudovitih barv in vzorcev. Vmes plavajo ribe plamenke, ki imajo v svojih plavutih trupene bodice. Bodice v primeru nevarnosti izstrelijo v potencialnega sovražnika. Zato jih je potrebno opazovati z varne razdalje, ko vse nasršene razkazujejo svojo lepoto. Plamenke sem že videla, toda črne tokrat prvič. Prvič sem v naravi videla tudi mante, ki so kljub grozljivemu videzu povsem prijazne in nenevarne. Hranijo se samo s planktonom.

Mala manta

Zastavice

jate rib

jate rib

Papagajevka

Plasch Zeve

Nesreče na poti

JAMA HAG

Medtem, ko smo nekateri uživali na koralnem grebenu, so drugi obiskali jamo Hag. Pot do jame je bila precej naporna. Lepota jame je odtehtala naporno pot. Fotografsko navdušeni del naše skupine je poskrbel za osvetlitev, sicer divje jame. S seboj so nosili nekaj kg močnih baterij in posebne led svetilke, ki dajejo tudi 1000 lumnov svetlobe. To je tako, kot bi prižgali v jami «sonce». Slike pričajo, da jim je projekt uspel, tehnične podrobnosti pa naj ostanejo skrivnost. Prelepi kapniki in druge jamske znamenitosti so nas navdušile, kljub temu, da smo Slovenci glede

jamskih lepot kar malo razvajeni.

ZLOMLJENA NOGA

Ob povratku pa se je zgodila nesreča. Nekoliko bolj neučakana kolegica je postala žrtev strme poti. Lepi prizori so zmanjšali njeno pozornost in padeč se je končal z zlomom noge. Še sreča, da je bilo tovarštvo sopotnikov neomajno. Po nudenju prve pomoči so jo fantje »štuporamo« izmenoma nosili po strmi poti eno uro in pol daleč v dolino. Zlomljena noga je zahtevala strokovno oskrbo. Tako smo se seznanili tudi z zdravstvenimi uslugami na otoku. V glavnem mestu je bolnica, v kateri dela zdravnik iz Azerbajdžana, ki govori malo rusko, malo arabsko in nič angleško. Rentgenski posnetki so odkrili resnost poškodbe in mavec je zamenjal nogavice in obutev nesrečne kolegice. Ker je bil prvi pretesen, je bila naslednji dan potrebna zamenjava za večjega. Nezgoda je potrla vse. Tako smo naslednje dni družno skrbeli za udobje in oskrbo poškodovane sopotnice. Izredno požrtvovalnost in skrb pa so ji izkazovali tudi naši vodniki in šoferji. Stol, ki so ga spremenili v improvizirani WC, je postal zaščitni znak naše skupine.

PROMETNA NESREČA

To pa ni bila edina nezgoda na naši poti. Naš vodnik Mohamed, ki je sicer izreden voznik, je na sipinah hotel pokazati sposobnosti svojega terenca. Pri tem mu je nekoliko ponagajal veter. Za prvim ovinkom se je sipina končala s strmim robom, preko katerega se je prekucnilo vozilo. Ker je bila v njem tudi naša vodička Maja, je bil prvi vtis zelo adrenalinski, toda na srečo so vsi nepoškodovani zlezli iz prevrnjenega vozila, ki smo ga potem hitro postavili nazaj na kolesa.

So pa ti drobni dogodki malo pretresli domače vodnike, ki so izredno vraževerni. Prepričani so bili, da je nesreča opomin kolegici, ki je otok ni hotel sprejeti. Zato so zanjo še posebej skrbeli, zvečer ob ognju pa opravili nekaj svojih magijskih obredov, ki bi naj umirili zbujele zle sile. Prevrnjen avto pa je bil opomin za njihovega šefa, ki ga je dogodek vidno pretresel. Sicer pa je že Marco Polo v 13. stoletju ugotovil, da so prebivalci Socotre izvrstni čarovniki, ki obvladajo stare

magijske tehnike. Temu je bila namenjena tudi smola zmajevega drevesa, ki smo ga imeli možnost občudovati na visokih planotah otoka.

Drevesa Socotre

DREVO ZMAJEVE KRVI IN KOZE

Zmajevo drevo ali *Dracena cinabari* je ena od največjih znamenitosti otoka. Rastlina je sorodnik trav, čeprav raste kot drevo. To je izredno stara vrsta, ki je zaradi izoliranosti otoka na Socotri preživela milijone let. Na Socotri je še vedno okoli 700 000 dreves zmajeve krvi, katerih starost dosega od 500 do 1500 let. Njihove krošnje so kot ogromni dežniki. Na planotah nad kanjoni so njihove silhete prepoznavne od daleč. Domačini jih uporabljajo za hrano živalim, iz

vej izdelujejo instrumente in nabirajo njihovo smolo. Ime so dobila drevesa po živo rdečem soku, ki priteče iz vsake poškodbe in spominja na kri. Kapljice smole hitro kristalizirajo in rdeče kristalčke domačini pazljivo nabirajo v posode. Potem jih strejo v prah, ki je že tisočletja najpomembnejši izvozni artikel otoka. Smola je zdravilna. Deluje kot naravni antibiotik, pospešuje strjevanje krvi in celjenje ran. V starem Rimu so se z njo natrli gladiatorji, preden so stopili v arene. Njihova rdeče pobarvana telesa so učinkovala med boji še posebej grozeče, v primeru poškodb, pa so se rane zaradi smole hitro zapirale in zdravile. Smola se uporablja tudi

kot barvilo in negovalno sredstvo v kozmetiki. Iz smole izdelujejo amulete in ogrlice, katerih vloga je zaščita pred slabimi energijami. Rdeča smola se še danes uporablja v magijskih tehnikah, ne samo na otoku, ampak tudi drugje po svetu.

Nas so nenavadna drevesa popolnoma prevzela. Posebej nas je prizadelo, ker na otoku ni mladih dreves. Odkar so na otok pred 500 leti prinesli koze, so te pojedle vse mladiče zmajevih

dreves. Zelo smo bili veseli, ko smo videli poskusne nasade mladih rastlin, namakane in ograjene, da bi koze ne mogle do njih. Moram priznati, da so nam koze, i smo jih srečali med drevesi šle pošteno na živce. Mogočna drevesa, visoka tudi po 7 metrov, katerih prepleti vej rastejo v pravilnem matematičnem zaporedju, so nas očarala in začarala. Nikoli jih ne bomo pozabili in njihova starodavna energija je za vedno ostala v nas. V zahajajočem soncu smo se poslavljali od njih in si želeli, da bi njihove krošnje krasile otok vsaj še naslednjih 24. milijonov let.

Zaradi edinstvenih podnebnih razmer in kamninske sestave je Socotra svet suše. Zato so njene rastline sukulenti. To so rastline, ekstremno prilagojene na sušo, močne učinke sonca in močan veter. Značilne so po majhni rasti in listih, ki v času največje suše odpadejo, da preko njih rastline ne izgubljajo dragocene vlage. Vegetacija otoka je splošno gledano revna. Bolj poraščene so samo vlažne doline in višje lege, ki jih namaka vlažna meglica, ki se dviga z morja.

DRACENA CINNABARI IN RELIKTNA FLORA OTOKA

Relikti so rastline, katerih fosili kažejo, da so milijone let preživele popolnoma nespremenjene. Medtem, ko so se nekateri njihovi sorodniki spreminjali in prilagajali spremembam podnebja, strukture tal in premikanju kontinentov, so relikti ostali nespremenjeni in nekako zamrznjeni v času. Tako je zmajevo drevo *Dracaena cinnabari* terciarni relik, katerega

sorodne vrste najdemo v severovzhodni Afriki in na Kanarski otokih. Rodovi *Kalanchoe* in *Heli crysum* pa imajo močne povezave z južno afriškimi sorodniki. Nekateri taksonomski relikti kot so *Dirachma socotrana* (družina *Dirachmaceae*) pa kažejo davne povezave s slezenovci (*Malvaceae*).

Tako najdemo na otoku številne endemite iz naslednjih družin košarnice *Compositae*, akantusi-*Acanthaceae*, mlečki-*Euphorbiaceae*, usnatice-*Labiatae* in svilničevke-*Asclepiadaceae*.

Za otok so značilni orjaški mlečki, ki so se suši prilagodili podobno kot kaktusi v Ameriki. Njihova stebila so omesenela, polna gostega mlečka, ki je za rastlino hkrati zaloga vode. Listov ni ali so spremenjeni v iglice. Drevesne rastline imajo steblo stekleničasto oblikovano in pri dnu odebeljeno. Tako rastline spominjajo na kruhovce –baobabe v osrednji Afriki. Tudi tako steblo je prilagoditev na sušo, saj stekleničasto deblo gradi posebno tkivo, ki za rastlino predstavlja rezervoar nujno potrebne vode. Takšne rastline so *Dendrosicyos socotranus*, *Dorstenia gigas* in *Dorstenia obesum* ssp *Adenium socotranum*. *socotranum*. Nekateri od teh posebnih rastlin lahko vodo vežejo celo iz kristalov v mineralih, ki so v tleh.

Socotra je dom stare vrste granatnega jabolka *Punica Granatum*, ki je sicer manjši od vrst drugje, vendar je pomemben vir izvornega genskega materiala za to sicer razširjeno rastlino. Granatno jabolko iz Socotre je potomec prednikov vseh granatnih jabolk, ki danes uspevajo na svetu. Kot takšno je edinstven genetski relik in genska banka genov, ki so drugje že zdavnaj izginili iz obličja Zemlje. Botanik Balfour je na Socotri študiral tudi lišaje, mahove in glive. Lišaji so edinstveni pionirji gorovja Haghier. Tudi za lišaje je značilno popolno sožitje alge in glive v organizmu, ki je zaradi sožitja popolnoma samooskrben. Zato lahko lišaji uspevajo na golih skalah in tako predstavljajo pionirske organizme, ki s svojimi izločki omogočajo začetek nastanka

prsti. Mahovi in glive pa značilni za mokre vlažne doline, vhode v jame in izvire sladke vode. Beduini, ki živijo na otoku so dobri poznavalci rastlin, saj jih tradicionalno uporabljajo kot hrano in krmo živalim. Zelo dobro pa poznajo tudi farmakološke značilnosti rastlin, ki jih uporabljajo v tradicionalnem zdravilstvu.

KROTONOV GOZD

Obalne ravnice in nizke hribe otoka poraščajo grmovne vrste, med katerimi prevladujejo crotoni in številne sočnice, puščavska vrtnica in drevo kumara. V višjih legah najdemo različna drevesa znana po dišavnih snoveh med katerimi izstopajo edemične aloje ter divji šipek oziroma granatno jabolko. Pogoste so nenavadne oblike rastlin, ki izraščajo skoraj iz gole skale. S svojimi edinstvenimi oblikami nudijo neizčrpen vir navdiha obiskovalcem in predvsem fotografom. Njihovo uspevanje na strminah kanjonov pa priča o izredni trdoživosti življenja, ki naseljuje ta kotiček našega planeta

ALOA SOCOTRANA

Na otoku so znane tri različne vrste aloje, ki so jih v zdravilne in kozmetične namene uporabljali že antičnem svetu. Domačinom še danes pomenijo pomembno zdravilo za različne tegobe. Pogosto so nam na poti ponujali želatinsto pasto, v katero se spremeni sok aloje potem, ko ga iztisnejo iz mesnatih stebelc.

DREVO KUMARA ALI DENDROSICYOS SOCOTRANA

Resnični unikat otoka pa je neka druga rastlina, ki mi bo ostala vedno v srcu kot »moja kumarca«. Na otoku se je ohranila pra-pra-prababica vseh kumar, buč, lubenic, dinj in drugih predstavnikov današnjih bučevk. In ta babica je drevo, imenovano strokovno Dendrosicyos socotrana. Vsi ki poznajo kumare, vedo, da so to plazeče rastline z nežnimi stebelci. Zato je prav presenetljivo videti njihovo prababico, ki se kot pokončno drevo ponosno dviguje nad pobočji Socotre. Njena usoda je zanimiva in prav pretresla me je njena tragična osamljenost. Milijone let so se njeni potomci razvijali in spreminjali. Vse rastline njenega časa so že zdavnaj izumrle, ona pa je samcata, in osamljena ohranjala svoj genski material in vztrajala nespremenjena milijone let na tem izoliranem otoku. Ko smo občudovali njeno ponosno držo, s katero njeno sodasto deblo krasi pobočja Socotre, nas je prevzela njena osamljenost. Za znanstvenike je njena DNA neprecenljiv vir izginulega genskega materiala. S stališča živega bitja, pa je nekaj posebno

usodnega, če preživiš vnuke vnukov, katerih vnuki so povsem drugačni od tebe, ki si njihov izvor, potem, ko so vsi tvoji sodobniki že zdavnaj izginili iz obličja Zemlje.

PUŠČAVSKA VRTNICA IN SLONJA NOGA

Zato pa sta nas puščavska vrtnica in slonja noga s svojimi rožnatimi cvetovi navdajali s čisto radostjo. Rastlini sta si v ožjem sorodstvu in zelo podobni. Tako smo bili sprva kar v dilemi, katera je katera. Če sem čisto poštena, so mi razlike postale znane šele doma, ko sem se temeljito poučila o obeh lepoticah. Pobočja hribov, kjer rastlini uspevata na trdih kamnitih tleh so bila nežno rožnata. Kot bi gledali z rožnatim prvim snegom pokrito pokrajino. Obe rastlini sta simbol trdoživosti. Odebeljeni, stekleničasto razširjeni debli obeh rastlin v sušnem svetu Socotre, zagotavljata preživetje. Slonja noga raste iz žive skale. Na strmih stenah kanjonov so njena debela in cvetovi videti kot iz drugega sveta. Obe rastlini sta zelo priljubljeni pri ljubiteljih redkih rastlin povsod posvetu, saj imata nekaj sorodnikov tudi v Afriški divjini.

DORSTENIA GIGAS ALI SLONJA NOGA

Kot že ime *gigas* pove, je za rastlino značilen gigantizem-velikanstvo, ki je verjetno povezano z osamo in odsotnostjo plenilcev. Odebeljena stebela spominjajo na slonove noge. Nenavadne oblike njihovih stebel pa presegajo domišljijo običajnih zemljanov.

ADENIUM OBESUM - PUŠČAVSKA VRTNICA

Adenium obesum ssp *Adenium socotranum*. *socotranum* je ena najbolj posebnih rastlina otoka. Puščavska vrtnica pa je simbol otoka. Ko ob koncu sušnega obdobja njeni rožnati cvetovi pobarvajo pobočja otoka, mu dajo pridih izjemne nežnosti in topline. Rožnate cvetove razvije na golem steblu običajno konec zimskega obdobja. Njen edinstveni habitus je pravi zaščitni znak otoka.

Živalstvo Sokotre

FAVNA SOCOTRE

Seveda ima Socotra tudi svoje živalske posebnosti, katerih skrito življenje pa je manj raziskano kot življenje rastlin. Močni vetrovi omogočajo preživetje samo dobrim letalcem ali živalim, ki se znajo skriti pred sušo, vetrom in soncem. Zato ni slučaj, da je izredno bogat živalski svet možno najti v številnih kraških jamah, ki v apnenčastih tleh predstavljajo pravi labirint mogočnih prostorov. Stalna vlaga in temperatura v jamah omogočata preživetje tako obiskovalcem iz zunanjega sveta kot pravim jamskim organizmom. Med njimi je jamski škorpion endemit otoka.

Členonožci so kot kozmopoliti na otoku razvili številne posebnosti. Veter je številnim »pristrigel«
krila. Tako so pogostejše stonoge, katerih dolžina dosega 20 cm in več. Njihov ugriz ni ravno prijeten, zato pa so bolj očarljive njihove barve. Pajki so s svojo velikostjo in vzorci pravi manekeni, vendar kljub grozljivemu videzu niso nevarni. Ko smo opazovali njihove mreže so nam prav pozirali. V svojih mrežah potrpežljivo čakajo na plen, ki ga bo prinesel veter. Pri tem njihove dolge noge in veliko telo opozarjajo, da je njihov ugriz zadnje, kar zaznajo živali, ki jih zanese v njihove velikanske lepljive mreže.

Na Socotri bivajo tudi edinstvene sladkovodne rakovice *Potamon Socotrensis*. Edinstvene so

po tem, da živijo v sladki vodi. Že od nekdaj živijo v potokih, ki so v milijonih let s svojo silo izdolbli globoke kanjone skozi trde skalnate gmote osrednjega dela otoka. V toplih tolmunih se skrivajo med algami in prežijo na nepreviden plen. Pri tem so neverjetno hitre in spretni v skrivanju in premikanju. Če nisi pozoren jih sploh ne opaziš, ko hitro zdrsnejo med pramene alg, ki jih tok premika v vodi.

Plazilci na otoku so slabo raziskani, čeprav so herpentologi prepričani, da na otoku obstaja še veliko neodkritih vrst. Kuščarje smo imeli možnost večkrat opazovati. Na videz so bili podobni vrstam, ki uspevajo drugod po tropih. Domačini so nam pripovedovali tudi o kameleonih, vendar jih nismo videli, Tudi kač ne. Sicer pa jim sušno okolje ne nudi prav veliko hrane.

Na otoku so prešteli 145 vrst ptic, med katerimi je 8 endemičnih. Sokotranski strnad, kovaček, vrabec, trsnica, škorec in ščinkavec so nekatere od njih, ki je možno najti samo na Socotri. Številne morske ptice so na nekaterih čereh arhipelaga edini stalni prebivalci. Tudi kormorani imajo tukaj svojega endemičnega predstavnika. Na poti s plaže v Qualansijo smo se znašli sredi ogromne jate ptic. Ribje bogastvo jim nudi neomejen vir hrane. Tudi domačini so jim naklonjeni, čeprav jim pri lovu na rib predstavljajo tekmece. Njihova jajca so v času gnezdenja prava poslastica. Ker pa gnezdiijo na strmih obronkih otoka, do katerih dostop zahteva akrobatske sposobnosti, je mladičev še vedno dovolj, da se v bogatem okolju vrste ohranjajo in razvijajo v ritmu narave.

Od kopenskih sesalcev je Socotra dom samo netopirjev, rovk in cibetovk. Vse ostale vrste sesalcev so na otok prinesli ljudje. Pri tem seveda velja omeniti koze, ki podivjane pustošijo otok že 500 let. Čeprav je njihov vpliv na okolje opazen tudi laiku, pa v strokovni literaturi vedno pišejo, da ni dokazan vpliv koz na izginevanje rastlin, ki uspevajo v podrasti. Varovanje narave ljudem, ki so vedno živeli v odvisnosti od narave do sedaj ni bilo potrebno. Niso še opazili, da se tudi njihov svet počasi spreminja. Vedno več otrok zahteva vedno več hrane in njihov občutljivi svet je omejen. Ko opazujejo turiste in si želijo v svet pozabljajo, da ravno turisti prihajajo k njim občudovat to, kar smo drugi že zdavnaj izgubili. Ljudje smo res hecna vrsta. Vedno hrepenimo po tistem, kar imajo drugi. Smo morda ravno zato tako pogosto nesrečni?

Morje okoli otoka pravi raj za številne delfine in kite. Bogastvo delfinov kaže na obilje rib, ki jim uspevanje omogoča edinstveni sistem tokov, ki na površje prinašajo vodo bogato z minerali. Energija Sonca skupaj z vodo in minerali omogoča bogato uspevanje planktonskih organizmov. Zato ni slučaj, da so v vodah okoli otoka pogosti morski psi kitovci. Nekateri so imeli srečo opazovati delfine kar z obale in uživali v njihovi družbi. Številne vrste delfinov so pravi zaščitni znak otoka. Kitovcev pa nismo videli. Zanje bi morali na odprto morje .

Značilnost arhipelaga so tudi koralni grebeni okoli otoka z endemičnimi organizmi. To je velika posebnost, saj je morje medij, ki v bistvu ne pozna meja. Edinstvenost morskih tokov in mešanje bolj slane vode Rdečega morja z manj slano vodo Indijskega oceana, je ustvarilo svojevrstno okolje v katerem uspeva 230 vrst trdih koral in 39 vrst mehkih koral. Med trdimi koralnjaki je pet endemičnih vrst. Če temu prištejemo še 490 vrst mehkužcev in 233 vrst alg ter morske želve, ki gnezdiijo na peščenih obalah arhipelaga je slika popolna.

EGIPTOVSKI JASTREB AL BALADIYA

Otok je tudi dom največje populacije Egiptovskega jastreba, ki ima na otoku poseben status čistilca. Hrani se z vsem, od kuhinjskih odpadkov do človeških in živalskih iztrebkov. Znano je njegovo ime Al Baladiya Socotri. Na otoku so nas zvesto spremljali. Te, izredno inteligentne živali živijo v skupinah, ki skrbno spremljajo vsa dogajanja na otoku. Občudovali smo njihovo medsebojno organiziranost in sodelovanje. Dostojanstveno in umirjeno so preletavali naše tabore in vztrajno čakali, da jih zapustimo. Potem so skrbno pregledali okolico in pobrali vse do najmanjših užitnih ostankov. Njihovo delo je tako kvalitetno opravljeno, da otočani v vsej svoji zgodovini, nikoli niso imeli epidemij nalezljivih bolezni ali obolenj, povezanih s pomanjkljivo higieno. Našim fotografom pa so bile simpatične ujede neizčrpen vir motivov.

Toda vse se enkrat konča in tudi naš obisk se je iztekel. Polni energije tropskega sonca in toplega morja, smo zapuščali rajski otok in njegovo nenavadno življenje. Ekipa šoferjev, kuharjev in vodnikov, ki nas je spremljala, je bila našega odhoda zelo vesela. Naša oskrba je zahtevala veliko njihove energije in potrebovali so počitek. Sredi popoldneva smo se poslovili od prelepih plaž in poleteli nazaj v civilizacijo, novim dogodivščinam nasproti.

Egiptovski jastreb

Sana

SANA NAJSTAREJŠE MESTO NA SVETU

Vračali smo se v civilizacijo ali bolje vračali smo se v osrednji del Republike Jemen.

Arabska beseda Jamin ima dva pomena, srečen in desno. Zato ime države Jemen pomeni Srečna dežela na Alahovi desnici. Srečna Arabija ali Arabija Feliks pa je ime, ki je starejše od islama. Deželi so to ime dale karavane, ki so v cvetočih dneh njene zgodovine tovorile dišeče smole, kadila in miro, skozi stara mesta in kraljestva o katerih še vedno govorijo pravljice. Tako kot Socotro, je tudi Jemen možno razdeliti v tri pokrajinske in podnebne pasove. Obalna območja so ravna in vlažno vroča. Gorski, višinski svet omogoča s podnebno zmernimi razmerami ljudem bolj prijetno bivanje. Suhe puščave severa pa so s svojim peskom in sipinami neprijazno vroče. V njihovi suhi samoti redno živijo samo redki nomadi.

DRŽAVA DVEH MORIJ

Državo na jugozahodu arabskega polotoka oblivata dve morji. Rdeče morje na zahodu in Indijski ocean na jugu. Vzporedno z obema morskima obalama se razprostira gorski Jemen, ki

proti severu in vzhodu prehaja v veliko arabsko puščavo Rub al Khali. Vsak del države ima posebne navade, arhitekturo in gradbene materiale, ki izhajajo iz njegovega okolja.

Obalni deli so intenzivno kmetijsko obdelani, čeprav morajo vodo za kmetijstvo črpati globoko iz podtalnice. Mesta ob rdečem morju so bila nekoč pomembna trgovska središča iz katerih je blago iz Afrike potovalo v Sredozemlje, na bližnji vzhod ter naprej v Indijo in nazaj. Iz Al Mukhe, mesta ob Rdečem morju, je v 16. in 17. stoletju začela svoj zmagoviti pohod kava. Po mestu je ena od vrst kave, moka, celo dobila ime. Glavni pristanišči ob indijskem oceanu Aden in Mukalla sta še vedno pomembni središči trgovine za vso državo. Gorski Jemen je divja in romantična pokrajina. Posebno pomemben je del višavja ob Rdečem morju imenovan Tihamah. Na njegovih pobočjih so Jemeniti spretno zgradili terase z edinstvenimi namakalnimi sistemi, ki omogočajo gojenje kave, prosa, ječmena, pšenice, stročnic, banan in papaje. Njihova mesta so kot gnezda lastovic, prilepljena na strme obronke skalnih masivov. Pobočja gora so skrbno razdeljena na terasasta polja, na katerih monsunki dež omogoča bogat pridelek. Tako se na visokih planotah nahajajo velika mesta, kot je Taiz, ki je s svojimi 180.000 prebivalci, tretje največje mesto v državi.

Sana je danes glavno mesto Republike Jemen. Leži na križišču starih karavanskih poti. Osrednji gorski del države prepredajo globoka korita puščavskih rek, ki s svojimi kratkimi strugami oblikujejo značilno pokrajino vadijev. Voda je tukaj največja spremenljivka. Kadar je ni, suha polja obetajo lakoto in pomanjkanje. Kadar pridere po kratkih in intenzivnih nalivih, ruši s poplavnimi valovi vse, kar je na njeni poti. Eden najbolj znanih vadijev v Jemnu je Hadramaut. To je dolina, na katere obronkih je zrastle tudi eno najbolj znamenitih mest Shibam. Globoka dolina, ki so jo v milijonih let izdolble vode v apnenčasto kamnino, je dolga 200 km in široka 100 km. V njej je jezero, ki je prebivalcem omogočilo puščavi iztrgati bohotno zeleno dolino. Voda jezera omogoča v puščavskem okolju pridelavo žita, datljev in figovcev. Starodavne kulture

Zgodovinsko je bil Jemen poseljen že v najstarejših časih. Trgovina s kadilom je že v 15. stoletju pred našim štetjem omogočila razvoj številnih bogatih mestnih držav znanih pod imenom Srečna Arabija (*Arabia felix*). Na jemenskih tleh je nekoč cvetelo legendarno kraljestvo Aksum. Njegova vladarica naj bi bila tudi legendarna kraljica iz Sabe, ki je po svetopisemskem izročilu obiskala kralja Salomona v Jeruzalemu in ga obdarila z neizmernim bogastvom zlata, kadila, dišav in mire. Kasneje je področje prišlo pod vladavino Sasanidov iz Perzije. S pojavom islama se je tukaj naselil al Hadi Yahxa ibn Husain iz Basre, ki je svoje ljudi imenoval zaide, po vnuku imama Huseina Zaidu ibn Aliju. Svojo vero so zaidi prenesli tudi na druga tukaj živeča plemena. Tako je Jemen postal muslimanski. Od 16. do 18. stoletja je bilo področje današnjega Jemna del turškega imperija. Po prihodu Britancev na to področje, pa je del Jemna ob Indijskem oceanu postal britanski protektorat.

Turki so del severnega Jemna s Sano, v vojnah najprej izgubili, potem pa ponovno osvojili. Po njihovem porazu v prvi svetovni vojni je turški del Jemna postal Kraljevina Jemen. Južni del je iz strateških razlogov obdržala Velika Britanija, ki je na tem delu leta 1959 ustanovila Federacijo južno arabskih emiratov, ki se je 1962 preimenovala v Južno arabsko federacijo. V federaciji je Fronta narodne osvoboditve razglasila Ljudsko republiko Jemen z močno socialistično usmeritvijo. Južni Jemen se je zato intenzivno povezoval s Sovjetsko zvezo, Kitajsko in Korejo.

V severnem Jemnu pa je skupina častnikov leta 1962 v državnem udaru ustanovila Jemensko Arabsko republiko. Strmoglavljeni imam je v nizu bitk, ki sta jih podpirala Egipt in ZSSR vodil državljansko vojno, v kateri so zmagali republikanci. Z državnim udarom 1978 pa je prišel na oblast sedanji predsednik Ali Abd Allah Saleh.

ZDRUŽENI JEMEN

Pogosti spori med pro-zahodnim severnim in pro-sovjetskim južnim Jemnom so se zaključili 1990, ko so v Adenu uradno razglasili združitev Demokratične ljudske republike Jemen in Jemenske arabske republike. Parlamenta obeh držav sta izvolila za skupnega predsednika države generala Alija Ibn Allaha Saleha, ki je bil do takrat predsednik Južnega Jemna. Haidar Abu Bakr Al-Atlas iz severnega dela države, pa je postal predsednik vlade. Na prvih večstrankarskih volitvah 1993 je zmagal vladajoči Splošni ljudski kongres predsednika Saleha, druga najmočnejša stranka pa je bila Jemenska socialistična stranka pod vodstvom podpredsednika države Alija Salema al-Baidha. Zaradi nasprotovanj med obema voditeljema je v državi 1994 izbruhnila državljanska vojna. Po vrsti bitk, odcepitev in ponovnih združevanj je bila 29.9.1994 sprejeta nova ustava. Kasnejši spori s sosedami (Saudovo Arabijo in Eritrejo) so prinesli Jemnu precej ozemlja. Tako so v bojeviti državi po letu 1998 svojo moč zelo okrepila islamistična skrajna gibanja, med katerimi je tudi Al Kaida.

GOSPODARSTVO

Skromno gospodarstvo v državi si je v zadnjih letih opomoglo z dobički iz naftne industrije. Po ureditvi meje s Saudovo Arabijo je Jemen dobil tudi mednarodno pomoč, ki je omogočila utrditi gospodarstvo, ki ga pestijo hitra rast prebivalstva in visoka brezposelnost.

Precejšnje zaloge nafte tako v notranjosti kot pod Rdečim morjem ter v Adenskem zalivu so okrepile Jemensko gospodarstvo. Ker ima država tudi bogate zaloge nafte, vidijo politiki v nafti tudi njena prihodnost. Pridobivanje zemeljskega plina je kljub bogatim zalogam zaenkrat še skromno. Pomembna panoga rudarstva pa je tudi pridobivanje soli.

KMETIJSTVO

Polovica prebivalstva se ukvarja s kmetijstvom, ki pa je razdrobljeno in ob pomanjkanju vode močno odvisno od namakalnih sistemov. Glavni pridelek predstavljajo sirek, pšenica in proso. V

zadnjih letih pa so velike površine (50.00 ha) zasadili z katom (*Katha edulis*), katerega liste žvečijo kot poživilo. Kat je nadomestil nekoč zelo razširjeno kavo. Rastlina, ki vsebuje katin in druge amfetaminom podobne učinkovine, povzroča vsesplošno odvisnost. Njeno uživanje in posledična odvisnost je kulturna in zdravstvena posebnost države in njenih prebivalcev. Ob indijskem oceanu pridelujejo tudi bombaž, datelje, tobak, banane in povrtnine.

IZ SOCOTRE NAZAJ V SANO

Pred nami je bila Sana, glavo mesto Republike Jemen. Sana leži nadmorski višini 2400 m. V mestu živi 1.748.000 prebivalcev. Staro mesto obdaja obzidje, znotraj katerega so zavite in slikovite ulice, ki ločujejo do šest nadstropij visoke stanovanjske hiše, ki so od 1986 pod Unescovo zaščito. Mesto naj bi ustanovili v 6. stol. pred našim štetjem Sabejci, čeprav pisni viri pomikajo njegov začetek v 1. stoletje pred našim štetjem. V tem času se mesto prvič omenja v pisnih virih. Z začetkom islama je Sana postala pomemben center kalifata, zato so se vsa plemena Jamenitov vedno borila za prevlado nad njenim upravljanje. Mesto je cvetelo na križišču trgovskih karavan. Prvič je postala glavno mesto kalifata v času osmanske turške oblasti v 16. stoletju. Nekatere stavbe v starem mestnem jedru so stare 1400 let. Od 9 do 14 metrov visoki zid, ki obdaja staro mesto izvira še iz antičnih časov. Zgrajen je iz zidakov iz gline. V mestu je 100 mošej, 12 Hammamov ali kopališč in več kot 6500 starih hiš. Najbolj znana je mošeja Jami al-Kabir iz 7.

stoletja, ki je ena najstarejših v muslimanskem svetu. Visoke hiše z ravnimi strehami, ki imajo do šest nadstropij, so zelo zapleteno zgrajene. Krasijo jih izrezljana okna z vitrajji.

V Sani je bila pred drugo svetovno vojno zelo močna judovska skupnost, ki pa se je po ustanovitvi Izraela preselila v novo državo.

Sana je postala glavno mesto Severnega Jemna 1918. Po revoluciji 1962 je bila Sana prestolnica Arabske republike Jemen. Od združitve obeh držav 1990, pa je upravni in politični ter zgodovinski center države. V njej je bila 2008 dokončana velika Salehova mošeja, ki sprejme

več kot 40.000 vernikov. It was then the capital of unified Yemen in 1990 where it is dubbed as the historical capital of Yemen. Ena najbolj priljubljenih lokacij v mestu je Suq al-Milh ali solna tržnica, kjer je razen soli možno kupiti tudi kruh, začimbe, rozine, baker, keramiko, srebrnino in starine. Nekoč so na tržnici prodajali tudi sužnje. V Medino vodijo znamenita vrata Bab al-Yaman. Znotraj starega dela mesta je tudi predsedniška palača, več hotelov in trije parki.

SANA PRAVLJIČNO MESTO IZ 1001 NOČI

Ob povratku na letališče v Sani so oboroženi vojaki še vedno strumno stražili na letališču. Kljub temu se nam njihove puške niso zdele več tako strašne, kot ob prvem prihodu. Tokrat sta nas na letališču čakala dva majhna avtobusa, v katera smo zlezli skupaj s prtljago. Vkrčavanje je spominjalo na tekmovanje za svetovne rekorde. Oba avtobusa sta bila tako natlačena, da smo komaj dihali. Toda »pohlevnih ovac gre veliko v en hlev« in zelo smo se zabavali, ko smo na koncu vsi potegnili trebuhe noter, da so se vrata avtobusov sploh lahko zaprla.

Nočna Sana je čudovito in predvsem, zelo slikovito mesto. V starem delu mesta, kamor smo bili namenjeni, so hiše podobne tisti iz pravljice o Janku in Metki, le da imajo več nadstropij. Hiše so zgrajene iz svetlo rjavega kamna. Rjave fasade krasijo beli ornamenti. Okna in vrata obroblyajo bele štukature. Ozke ulice se odpirajo v prostrana dvorišča, polna zelenja in vonjav. Pravo mesto iz pravljice Tisoč in ena noč. Pred 2400 leti je bila Sana središče trgovine z dišavami, zlatom in dragim kamenjem ter eno največjih mest na svetu. Stari del mesta je zaradi čudovito ohranjenih hiš, obzidja in tržnice vzel pod zaščito UNESCO.

ARABIJA FELIKS IN STRME STOPNICE

Prišli smo v hotel, ki je nosil ime Arabija Feliks. Hotel nas je očaral, malo manj pa njegova stopnišča, ki so bila povsem unikatna. Vsaka stopnica je bila različne višine, kot se je pač zazdelo njenim graditeljem. To postane zelo naporno, če moraš »priplezati« v četrto nadstropje, pri čemer so stopnice na koncu visoke tudi do 70 cm. Sestop pa občasno zahteva skoraj plezalno opremo. Zato pa je bil nočni razgled iz terase na strehi hotela resnični užitek.

FANTOVŠČINA IN ZAMUJENA POROKA

Avantur pa še ni bilo konec. Najbolj vztrajni so odšli po večerji na potep po mestu in pristali nikjer drugje, kot na fantovščini. Prijazni svatje so nas vse povabili tudi na poroko. Poroke se nismo udeležili, ker smo prej zapustili Jemen. Fantovščina je bila vpogled v pestro življenje v tej, nam tako oddaljeni državi. Fantovščina je potekala zelo zanimivo. Prisotni so bili samo moški, ki so sedeli v krogu, poslušali glasbo, ki so jo vrteli na vrhunskem ozvočenju z mešalno mizo. Vsi so

žvečili kat ter pili vodo. Po tleh je bilo vse polno listja kata. Vmes so posamezniki plesali, na sploh pa so bili vsi, kljub zadetemu videzu, zelo prijazni. Robi je bil ves navdušen, saj so se hoteli vsi fotografirati.

SABANKO IN AZMIR

Življenje v Jemnu še vedno vodijo plemenski poglavarji, ki imajo izreden ugled in moč. Eden od njih je bil tudi znanec našega vodnika. Ime mu je Sabanko in je zelo prijazen, pa tudi poseben možakar. Vsi domačini na tržnici so ga spoštljivo pozdravljali in kmalu je bilo jasno, da je lastnik najmanj polovice stojnic. Zato smo imeli možnost butičnega nakupa jambijev, kot se reče zakrivljenim nožem, ki jih domačini nosijo za lepo okrašenim pasom. Jambiji so statusni simbol moških in spomin na čase, ko je nož pomenil osnovno obrambno sredstvo. Gospod Sabanko je pred kratkim v svoji hiši našel vrečo starega denarja, ki jo je nekdo od njegovih davnih prednikov zazidal v steno v kleti. Nekaj kovancev iz časa Marca Pola nam je celo velikodušno podaril. Pri njem smo spoznali tudi njegovega podnajemnika, Azmirja. Azmir je študent islama, doma iz Črne gore. Ko je zaslišal našo govorico, se nas je razveselil, kot da smo njegovi. Tudi za nas je bil simpatični Črnogorec pravo darilo, saj nam skozi svoje oči pojasnil veliko o ljudeh in državi, ki smo jo obiskali.

Azmir je bil zadnji dan našega potovanja naš vodnik in v njegovi družbi smo zelo uživali. Končno nam je tudi osvetlil zgodbo o državnem prevratu in demonstracijah v Jemnu. Povedal nam je, da ga mama iz Črne gore redno obvešča o demonstracijah v Sani, on pa jih še ni našel. Razložil nam je, da demonstracije potekajo na dveh od 28. univerz v Sani. Univerzi sta državni in trenutno edini, kjer za študij ni potrebno plačevati drage šolnine. Sedaj pa hoče predsednik Saleh

šolnino uvesti tudi na državnih univerzah. Zato študenti, ki jim študij pomeni izhod iz revščine in boljšo prihodnost, želijo njegov odstop. Na glavnem mestnem trgu pa smo videli tudi podpornike predsednika, ki so v znak podpore režimu sedeli v velikih šotorih, ki jih je varovala vojska in žvečili kat. Za nas popolnoma drugačen svet. Veseli smo bili, da smo ga spoznali in vsaj delno začutili njegovo zgodovino, lepoto in nasprotja, ki jih skriva.

DAR AL HAJAR -GRAD NA SKALI

Zadnji dan potovanja nas je čakal ogled zadnjega domovanja velikega fevdalnega vladarja Jemna Imama Yahya. Ta je dal leta 1930 zgraditi, na strmi skali, v plodni dolini Dhahr, čudovito rezidenco. Imam je hotel Jemnu zagotoviti neodvisnost, zato je ustanovil močno vojsko. Častnike je poslal na šolanje v tujino, vendar so le-ti naredili ob povratku vojaški udar in ga ubili. To veliko pove o burni zgodovini države, ki ima danes najvišjo rodnost na svetu in se še vedno ni izvila iz plemenskih nesoglasij.

STARA TRŽNICA

Po ogledu slikovite rezidence in kosilu, smo obiskali še staro mestno tržnico. Ko smo vstopili skozi starodavna mestna vrata, v mogočnem starem obzidju, smo vstopili v nek drug čas. Slikovite stojnice, prijazni prodajalci in vonj kadila, ki je preveval zrak, so nas spominjali na zlate čase Sane. Takrat je bila Sana središče sveta, ki je Evropo povezovala z dišavami, svilo, dragim kamenjem in zlatom iz Azije in Afrike. Posebej so nas očarali prijazni prodajalci, povsem drugačni od tistih v Egiptu, Tuniziji ali kateri drugi muslimanski državi. Azmir je s svojim znanjem arabščine pridno pomagal pri barantanju in opravili smo poslednje nakupe. Ko smo v mraku sedeli na obzidju in uživali v sončnem zahodu, je bilo kot v pravljici. Zrak je dišal od kadil. V mislih sem videla karavane kamel, ki so nekoč tovorile dragocenosti preko arabske puščave v Sredozemlje. V duhu je še vedno odzvanjal glas kameljih vodnikov in gledala sem slike oboroženega spremstva, ki je dragocenemu blagu in trgovcem, zagotavljalo varno pot.

Čeprav smo Sano zapustili pozno ponoči z letalom, so nas v sen zazibali spomini na nek daven čas, ko so se dogajale pravljice iz Tisoč in ene noči.

Salehova džamija

Salehova džamija

AVTORICA

Majda Kamenšek Gajšek je profesorica biologije, zaposlena na Gimnaziji Celje – Center v Celju. Kot navdušena naravoslovka že od malega z zanimanjem opazuje naravo in odkriva njene skrivnosti. Skrivnostni kraji in odkrivanja skritih koticov sveta so nekaj, kar jo vedno znova in znova popelje v svet. Svoje občutke, misli in zaznave pogosto predstavlja drugim, v obliki strokovnih predavanj, potopisnih predavanj in potopisov. V predavanjih in potopisih združuje široko splošno znanje z naravoslovjem in globokim osebnim odnosom do videnega. Kot ena od soustanoviteljev Astronomskega društva Kosci v Šentjurju na prireditvah društva odkriva skrivnosti nočnega neba obiskovalcem prireditvev. Njene retorične in izrazne sposobnosti so jo pripeljale tudi na radio in televizijo, kjer se predstavljala svoje vtise iz Avstralije, Peruja in Sokotre.

Avtor fotografij je Robert Gajšek, ravnatelj OŠ Hruševca Šentjur.

Fotografija je del njegovega življenja že od otroštva. Deluje kot aktivni član Društva fotografov SVIT iz Celja. Fotografska zveza Slovenije mu je leta 2009 podelila naziv Fotograf F1. Svoja dela je predstavljal na petih samostojnih in skupinskih razstavah po Sloveniji. Njegove fotografije redno dokumentirajo novice in dogodke, ki jih objavljajo časopisi Delo, Spika, Nedeljski dnevnik, Kmečki glas, Novi tednik in Šentjurčan. Veliko fotografij za šolstvo in izobraževanje pomembnih dogodkov, je objavljenih v publikacijah Ministrstva za šolstvo in šport. Robertove fotografije in njegovo delo so bili predstavljeni v reviji Vodenje v Izobraževanju, e-fotografija, Športni informator in Šentjurčan. Sodeluje kot član strokovnih komisij pri fotografskih natečajih. Aktivno deluje v skupinah Zavoda za šolstvo RS na področju fotografije, kjer je bil član in predsednik ekspertne skupine za digitalno fotografijo. Robertovi blogi s potovanj so priljubljeno počitniško branje prijateljev in številnih obiskovalcev

spletnih strani. Pogled skozi objektiv je del Robertovega življenja in prikazuje svet, kot ga vidi in čuti on sam.